

DATUM
2014-10-01

DNR
2014-1073

Miljöhälsorapport Lidingö – barns hälsa och miljö

En lokal version av Miljöhälsorapport Stockholms län 2013

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Bakgrund	3
1. Buller och höga ljudnivåer	4
1.1 Trafikbuller	4
1.2 Buller i skolan	5
2. Inomhusmiljö	7
2.1 Fukt och mögel	7
2.2 Radon	8
3. Miljötabaksrök	10
4. Allergi och överkänslighet	10
4.1 Astma och allergi	10
4.2 Besvär i bostad och skola/förskola	11
4.3 Nickelallergi	12
5. Solljus	13
5.1 Solvanor och solskydd	13
5.2 Solariesolning	14
6. Kemikalier	15
6.1 Hårfärg och svart henna	15
6.2 Övrigt tillsynsprojekt inom kemikalieområdet	17
7. Slutsats	18

Denna rapport är sammanställd av miljö- och stadsbyggnadskontoret Lidingö stad; Annelie Björnevik, Eva Jansson och Catarina Kvarnmalm.

Texterna är till stor del hämtade ur Miljöhälsorapport Stockholms län 2013. Tabellerna redovisar resultat för Lidingö. Aktuella åldergrupper finns redovisat vid respektive tabell.

Bilderna är tagna av miljö- och stadsbyggnadskontoret om inget annat anges. Bilden på framsidan är tagen på Ljungbacken skola, Lidingö.

Rapporten är granskad av Antonios Georgelis, Arbets- och miljömedicin, Stockholms läns landsting. Statistik har bearbetats av Niklas Andersson, Institutet för miljömedicin, Karolinska institutet, som även granskat rapporten.

Lidingö 1 oktober 2014

Sammanfattning

Vart fjärde år sammanställer landstinget en regional Miljöhälsorapport, omväxlande för barn och för vuxna. Den här rapporten är en lokal variant för Lidingö. De miljöfaktorer som redovisas, t.ex. buller och radon, har betydelse för barns hälsa. Syftet med rapporten är att få en uppföljning och en utvärdering av miljö- och stadsbyggnadskontorets tillsyn kopplat till upplevda hälsotillstånd. Rapporten bygger på enkätsvar från barn i åldrarna 8 månader till 16 år. Svarsfrekvensen på enkäten var knappt 52 procent. Resultaten visar att barnen på Lidingö har en god livsmiljö. I ett fåtal områden är resultaten sämre än i länet, eller likvärdiga. Det gäller t.ex. tecken på fukt i bostaden, solvanor och buller i skolor.

Bakgrund

Tillgång till rent vatten, frisk luft, god inomhus- och utomhusmiljö samt sunda och säkra produkter är avgörande för en befolknings hälsa. Nationella miljöhälsorapporter som beskriver olika miljöfaktorerers betydelse på hälsan ges ut vart fjärde år på uppdrag av Folkhälsomyndigheten. Rapporterna bygger på resultaten från nationella enkätundersökningar. Miljöhälsorapporterna är viktiga underlag för beslut om åtgärder och prioriteringar.

Sedan 1994 har Stockholms läns landsting gett ut regionala rapporter för Stockholms län. Vart fjärde år görs en miljöhälsorapport, omväxlande mellan barn och vuxna. Den regionala rapporten för 2013 är den femte i ordningen och handlar om barn. Den går att läsa i sin helhet på www.folkhalsoguiden.se

Ur ett internationellt perspektiv är barns och ungdomars miljö i Sverige i allmänhet och i Stockholm i synnerhet mycket god. Den har förbättrats under de senaste decennierna och förbättringsprocessen fortsätter. De numera låga halterna av luftföroreningar och miljögifter i livsmedel och vatten är en följd av tidigare och pågående åtgärder.

En lokal version av den regionala rapporten

Inför att den regionala miljöhälsorapporten 2013 skulle tas fram, fick kommunerna i länet möjlighet att utöka enkätunderlaget i sin kommun. Lidingö bekostade 1300 extra enkäter för att materialet skulle kunna användas som uppföljning i tillsynsarbetet och i stadens miljöprogramsarbete. Syftet med rapporten ”Miljöhälsorapport Lidingö- barns hälsa och miljö” är att redovisa resultat för vissa av de frågor som ställdes i enkäten, frågor som är kopplade till hälsoskydds-tillsynen för barn och ungdomar. Rapporten fungerar som en uppföljning och utvärdering av tillsynen i ett längre perspektiv samt underlag för framtida tillsyn och miljöprogramsinsatser. Under 2012 skickades 1810 enkäter ut till barn i åldrarna 8 månader, 4 år, 8 år, 12 år och 16 år. Svarsfrekvensen var knappt 52 procent. Vissa frågor i enkäten har man bett föräldrarna att svara på. I åldergruppen 8 månader och 4 år har föräldrarna svarat på alla frågor.

1. Buller och höga ljudnivåer

Exponering för buller har stor betydelse för barns och ungdomars hälsa och livskvalitet. I samband med fritidsaktiviteter som konsertbesök, musik i hörlurar, eget musicerande eller högljudda sportaktiviteter kan barn och ungdomar utsättas för ljudnivåer som riskerar att skada deras hörsel. Barn kan också omges av buller och höga ljudnivåer i hemmet, förskolan och skolan. Dessa nivåer är sällan skadliga för hörseln men kan skapa koncentrationssvårigheter, trötthet och höjda samtalsnivåer i klassrum etc.

1.1 Trafikbuller

Allmänt

I en bostad eller i en skola nära gator med mycket trafik kan bullernivåerna bli höga även inomhus. Omgivningsbuller påverkar hälsa och välbefinnande på flera sätt. Dels att det upplevs som obehagligt, och dels indirekt genom att försvåra sömn, vila, talförståelse, koncentration med mera.

Bild: Södra Kungsvägen

Resultat Lidingö

På Lidingö är störningar från vägtrafikbuller lågt. Endast 2,6 procent uppger att trafikbuller medför störning flera gånger per vecka i hemmet. Endast 4 procent av barnen i åldern 4-16 år har fönster mot större gata eller trafikled. I den regionala miljöhälsorapporten uppger drygt 3 procent av barnen att trafikbuller leder till sömnsvårigheter, dvs. har svårt att somna eller blir väckt av trafikbuller varje vecka.

Tabell 1. Buller från trafik.

Frågor: störs du av buller i hemmet -av följande: (procent)	Nej	Ja, men mer sällan	Ja, flera gånger per vecka
Vägtrafikbuller	83	15	2,6
Spårtrafikbuller	92	7,3	0,7
Flygtrafikbuller	95	4,1	0,5
Något trafikbuller	78	19	2,7

Åldergrupper som svarat: 8, 12 och 16 år.

Tillsyn- trafikbuller

Trots att det inte finns några stora genomfartsleder på Lidingö har staden en mycket omfattande vägtrafik. Nästan 200 flerbostadshus och över 600 småhus beräknas vara utsatta för trafikbuller högre än 55 dB(A) ekvivalent ljudnivå vid fasad.

Lidingö antog 2013 en handlingsplan för trafikbuller. Där beskrivs hur staden ska åtgärda de fastigheter som har ljudnivåer över 60 dB(A) samt hur man ska arbeta förebyggande för att skapa tystare ljudmiljöer, både inom- och utomhus. Cirka 380 fastigheter (både flerbostadshus och småhus) bedöms ha ljudnivåer över 60 dB(A) och

därmed är fastighetsägaren berättigad till att söka bidrag för åtgärder av kommunen. Klagomål på trafikbuller överlämnas åt tekniska förvaltningen som är väghållare och som är ansvarig för att ge bidrag för åtgärder.

Kontroll av förskolors och skolors utemiljöer visar att endast fem förskolor och skolor har ljudnivåer över 55 dBA på någon del av sina gårdar. Eventuellt kan bullerskyddsåtgärder komma att vidtas när närmare kartläggning genomförts.

1.2 Buller i skolan

Allmänt

I skolan förekommer ibland höga ljud t.ex. i skolmatsalar, musiksalar, gymnastiksalar. Fler barn i klassrummen innebär ofta högre ljudnivåer. I den regionala miljöhälsorapporten framgår att ljud från andra barn, ljud i skolmatsalen och trafikbuller är de största källorna till bullerstörning för barn.

Resultat Lidingö

I Lidingö uppger 17 procent att de känner sig störda av andra barn i skolan (mycket/eller väldigt mycket). Det är något lägre jämfört med de regionala resultaten, där ca 25 procent upplever sig störda.

Tabell 2. Buller i skolan

Frågor: om man störs och av vad, i skolan (procent)	Nej	Ja
Ljud från andra barn	83	17
Buller i skolmatsal	72	28
Fläktbuller	99	1,3
Något trafikbuller	98	2,4

Åldergrupper som svarat: 8, 12 och 16 år.

Ett stort störningsmoment i skolan återfinns i skolmatsalarna. I den regionala miljöhälsorapporten framgår att 29 procent av eleverna är störda i skolmatsalen. I Lidingö är den siffran nästan lika hög (28 procent). Tillsynen visar att detta är ett problem som skolorna måste jobba vidare med.

Tabell 3. Buller i skolmatsalen

Fråga: Känner du dig störd av ljud i skolmatsal mycket/väldigt mycket (procent)	Nej	Ja
8 år	68	32
12 år	72	28
16 år	75	25
Totalt	72	28

Åldergrupper som svarat: 8, 12 och 16 år.

I Lidingö är det få barn, endast cirka en procent, som uppger att de känner sig störda av fläktbuller från ventilation. Trots det visar resultat från tillsynen att ljudnivåerna från ventilationen ofta överskrider de riktvärden som finns (se sid 6). En anpassning till ljud som man upplever varje dag kan vara en förklaring.

Tillsyn- ventilationsbuller

Miljö- och stadsbyggnadskontoret har under 2012 utfört mätningar av ventilationsbuller i förskolor. I 35 av 50 förskolor uppmättes höga ljudnivåer från ventilationen. I dessa förskolor var ca 1 760 barn inskrivna och riskerade därmed att utsättas för ljudnivåer över Folkhälsomyndighetens riktvärde på 30 dB(A).

Ett liknande projekt utfördes 2013 i Lidingös stads skolor. Miljö- och stadsbyggnadskontoret utförde ljudmätningar i ett urval av klassrum i samtliga skolor i staden. Detta projekt visade att 55 av 125 klassrum hade ljudnivåer över Folkhälsomyndighetens riktvärde på 30 dB(A). Dessutom fanns lågfrekvent buller i 75 av 125 klassrum. På flera skolor förekom hörlurar i klassrummen, vilket kan vara ett tecken på hög ljudnivå, troligtvis från andra barn. Större klasser ställer mycket stora krav på lokalernas förutsättningar, både ur ventilations- och bullerperspektiv.

Bild: Hörselskydd i skola

Skolor och förskolor ska i samarbete med fastighetsägaren åtgärda bristerna i ventilationen. Miljö- och stadsbyggnadskontoret har i vissa fall godkänt ljudnivåer strax över riktvärdet på grund av att vissa större åtgärder inte kan bedömas som rimliga med hänsyn till kostnaderna för dessa (rimlighetsprincipen i miljöbalken).

Vid nyanmälningar av skol- och förskoleverksamhet upplyser miljö- och stadsbyggnadskontoret verksamhetsutövaren vikten av god akustik och de krav som finns på ljudnivåer, t.ex. från ventilationen.

Tillsyn - buller i skolmatsalar

Miljö- och stadsbyggnadskontoret har i ett projekt 2011 skickat en enkät angående buller i skolmatsalarna till samtliga 24 skolor i staden. Varje skola har sedan själva bestämt vilka klasser och hur många klasser som har fått svara.

Totalt har 818 enkäter inkommit från elever på 20 skolor. Alla årskurser 1-9 och gymnasierna är representerade i enkätresultaten. Enkätsvaren visar att en stor del av eleverna tycker att det är bullrigt i matsalen. Enkätsvaren visar att 65 procent dvs. 531 av eleverna svarar ja på frågan om de upplever matsalsmiljön som bullrig. Ett mycket högre resultat än vad den regionala rapporten visar. Det kan bland annat bero på hur frågorna är ställda.

I projektet 2011 genomfördes även indikerande ljudmätningar i matsalar under elevernas lunchrast. De indikerande ljudmätningarna visade 19 skolmatsalar hade ljudnivåer på cirka 70 dB(A). Fyra skolmatsalar hade ljudnivåer lika med eller högre än 75 dB(A). I de skolor där ljudnivåerna var högst har skolorna fått göra åtgärder och/eller införa rutiner för att få ner ljudnivåerna, t.ex. att ändra lunchschemat, sätta upp absorber i tak och på väggar.

Tillsyn - antal barn i förskola och skola

Det finns inga krav på hur många barn som kan vistas i varje förskola eller skola ur ett miljö- hälsoskyddsperspektiv (miljöbalken). Det som kan styra antalet barn och som man kan ställa krav utifrån är ventilationen. Den ska vara dimensionerad för ett visst flöde per person. För att kontrollera att verksamheterna har utrett inomhusmiljöns förutsättningar inför en utökning av barn-/elevantalet begär miljö- och stadsbyggnadskontoret in uppgifter om barnantal, golvyta, antal toaletter och egenkontroll (t.ex. hygienrutiner) innan vi yttrar oss över en utökning för fristående verksamheter. För kommunal verksamhet tas beslut av lokalsamordnare och fastighetsägare. Detta reglerar dock inte ljudnivån, t.ex. vid allt för många barn på en liten yta, eller den ökade smittrisen.

2. Inomhusmiljö

Cirka 90 procent av vår tid tillbringas inomhus. Inomhusmiljön är därför av stor betydelse för den totala exponeringen av olika hälsoskadliga miljöföroreningar. Fukt, mögel och andra luftföroreningar från bygg- och inredningsmaterial är faktorer som barn och ungdomar exponeras för inomhus. Bristfällig ventilation och dålig luftkvalitet i inomhusmiljön kan leda till en rad olika besvär, bland annat klåda, sveda och irritation i ögonen, irriterad, täppt och rinnande näsa, heshet, halstorrhet eller hosta.

2.1 Fukt och mögel

Allmänt

Fukt är troligen den viktigaste orsaken till att en byggnad blir ohälsosam att vistas i. Fukt får bakterier och mögel att tillväxa och kemiska ämnen att släppas ut i rumsluften. Att regelbundet vistas i byggnader med fuktproblem kan innebära hälsorisker, t.ex. irritation i ögon och luftvägar, hosta och trötthet.

Resultat Lidingö

I Lidingö är det drygt 12 procent som uppger att de har ett tecken på fukt och eller mögel i bostaden, jämfört med det regionala resultatet på drygt 8,6 procent (tabell 4). På Lidingö är det 16 procent som rapporterar ett eller flera tecken på fuktskador (synlig fuktskada, synlig mögelväxt eller mögellukt) i bostaden vilket är det högsta i länet. Ingen förklaring till detta har lyfts fram i den regionala rapporten. Det kan bero på en större kunskap om fuktskadeproblematik på Lidingö.

Tabell 4. Fuktskada i bostaden

Fråga: tecken på fuktskada i bostaden (procent)	
Inget tecken	84
Ett tecken	12
Två tecken	3
Tre tecken	1

Svar från alla åldergrupper.

Tillsyn - fuktskador

Miljö- och stadsbyggnadskontoret har ingen uppsökande verksamhet när det gäller fukt- och mögel i bostäder. Tillsynen bygger på inkomna klagomål. Sedan 2008 har 18 klagomålsärenden startas upp angående eventuell fuktskada i bostäder. Det finns inga närmare uppgifter om barn och ungdomar är bosatta på dessa adresser. De klagomål som kommer till miljö- och stadsbyggnadskontorets kännedom rör lägenheter, då småhus som regel inte faller under tillsynen.

Lidingö stads fastighetskontor har i två projekt 2010 och 2012 gjort inventeringar av de förskolor och skolor som ägs eller hyrs av staden med avseende på fuktskador. Utredningen av stadens förskolor visade att 16 av 35 förskolor hade pågående fuktskador eller betydande fuktskador. Åtgärder har vidtagits.

Utredningen av skolor visade att 17 av 23 skolor hade fuktskador, i totalt 20 stycken skolbyggnader. Fem byggnader hade betydande fukt – eller luktskador vilka bedömts kunna påverka inomhusmiljön. Åtgärder har påbörjats.

I de fall det konstateras en fuktskada ska dessa åtgärdas skyndsamt. Fuktigt och angripet material ska tas bort och orsak till fuktskadan ska åtgärdas.

Tillsyn - fastighetsägares egenkontroll

Ett sätt att förebygga fukt- och mögelskador är att informera fastighetsägare om deras ansvar enligt miljöbalken. Miljö- och stadsbyggnadskontoret deltog 2010 i ett nationellt projekt ”Fastighetsägares egenkontroll” som initierades av Socialstyrelsen. 39 fastighetsägare för flerbostadshus besöktes. Vid besöket gjordes en genomgång av fastighetsägarens egenkontroll för inomhusmiljön, energi och miljöpåverkan samt en inspektion i en av fastighetsägarens lägenheter för att verifiera fastighetsägarens rutiner i egenkontrollen. Projektet visade att det förekom en del formella brister t.ex. att skriftlig underhållsplan saknades men det förekom även brister, som otillräcklig ventilation i lägenheter och avsaknad av uppföljningsmätningar av radon vid för höga radonvärden. Fastighetsägaren uppmanades då att vidta åtgärder och upprätta egenkontroll.

2.2 Radon

Allmänt

En faktor som bidrar till sämre inomhusmiljö är radonhalten. Radon är en luktfri osynlig gas som kommer från uranhaltigt material i byggnad eller mark. Radon orsakar cirka 100 fall av lungcancer per år i Stockholms län,

Bild: Radondosa på hylla

varav 20 fall bland personer som aldrig har rökt.

Endast 35 procent i Stockholms län uppger att radonhalten någon gång har mätts i bostaden (för småhus:47 procent och för flerbostadshus: 20 procent)

Resultat Lidingö

Ur enkätsvaren går det att utläsa att 78 procent har mätt radon och fått halter under riktvärdet. Det är ca 4 procent som inte åtgärdat/ännu inte åtgärdat när de fått radonhalt över riktvärdet, vilket är något bättre än länets resultat.

Tabell 5. Radon i hemmet.

Frågor om radonmätning och åtgärder (procent)	Nej	Ja
Mätt radon och fått halter under gränsvärdet	22	78
Har radonhalt över gränsvärdet och har åtgärdat	91	9
Har radonhalt över gränsvärdet och inte åtgärdat	96	4
Vet inte om de har mätt eller resultatet	91	9

Svar från alla åldergrupper.

Tillsyn - radon i bostäder

Under 2001-2013 drev miljö- och stadsbyggnadskontoret ett projekt för fastighetsägare till flerbostadshus inklusive bostadsrättsföreningar med flerbostadshus eller radhus. De uppmanades att mäta radon i alla bostäder med direkt markkontakt samt i ett urval av bostäder i blåbetonghus.

Totalt har 229 fastighetsägare deltagit i projektet. Sammanlagt har 1 852 bostäder uppmätts. I 329 bostäder d.v.s. 17 procent översteg radonhalten riktvärdet. För bostäder som haft radonhalt över 200 Bq/m³ är markkontakt vanligaste orsaken till de höga radonvärdena (48 procent), följt av blåbetong och markkontakt (33 procent) samt sist enbart blåbetong (19 procent). I de lägenheter där fastighetsägaren uppmätt halter över 200 Bq/m³ ska åtgärder vidtas och en ny radonmätning utföras.

Tillsyn - radon i förskola och skola

Även i förskolor och skolor har miljö- och stadsbyggnadskontoret drivit ett projekt där fastighetsägaren ska mäta radonhalten i de rum barn och elever stadigvarande vistas. I 24 procent av förskolorna och i 70 procent av skolorna uppmättes radonhalter över 200 Bq/m³. Det rör det sig om enstaka rum upp till ett tiotal rum per förskola/skola som har haft förhöjda radonhalter. Totalt rör det sig om ca 135 rum. Fastighetsägaren ska vidta åtgärder och utföra en ny radonmätning för att visa att radonhalten är under Folkhälsomyndighetens riktvärde på 200 Bq/m³. I många fall har åtgärder redan vidtagits eller pågår.

Ett effektivt miljöarbete är en förutsättning för att motverka miljörelaterade hälsorisker. Det nationella miljömålet God bebyggd miljö vägleder kommunens arbete för hur radonhalten i bostäder ska minska. Därför ska miljö- och stadsbyggnadskonterat arbeta fram en handlingsplan för målet God bebyggd miljö inför sitt tillsynsarbete 2015-2017.

3. Miljötabaksrök

Allmänt

Den minskade tobaksrökningen har lett till att Sverige tillhör de länder i världen som har den lägsta andelen rökare. Allt färre utsätts därför numera för miljötabaksrök. Barn är extra känsliga för tobaksrök. Exponering för miljötabaksrök ökar också risken att utveckla astma och allergier. Föräldrar till äldre barn röker i regel mer än föräldrar till yngre barn, men sedan 2003 ses en kraftig minskning av exponering i alla åldrar.

Resultat Lidingö

Jämfört med länet är siffrorna något lägre i Lidingö. Cirka 1 procent av de barn som svarat på enkäten utsätts dagligen för rök i hemmet.

Tabell 6. Exponering för miljötabaksrök.

Fråga: utsatthet för rökning (procent)	Nej	Ja
Minst en förälder är daglig rökare ¹	94	6
Utsatt för daglig rökning i hemmet ²	99	1
Utsatt för daglig rökning i hemmet och/eller vistas i rökig miljö ³	95	5

1) Någon av föräldrarna röker dagligen i eller utanför bostaden.

2) Någon av föräldrarna eller annan person röker dagligen i bostaden.

3) Någon av föräldrarna eller annan person röker dagligen i bostaden och/eller om barnet regelbundet (minst en gång i veckan) vistas i miljöer där det förekommer tobaksrök.

Åldersgrupper som svarat: 4, 8, 12 och 16 år.

Tillsyn - rökning på skolgårdar

Miljö- och stadsbyggnadskontoret har 2012 kontrollerat förekomst av rökning på skolgårdar. Vid besöken kunde ingen tobaksrökning eller otillåtna askkoppar på skolgårdar konstateras. Miljö- och stadsbyggnadskontoret är dock medvetet om att rökning förekommer på skolgårdar i viss utsträckning även om det inte upptäcktes vid tillsynen. Enligt tobakslagen ska skolor ha en handlingsplan för att förebygga och kontrollera rökning hos eleverna. Miljö- och stadsbyggnadskontoret har tillsyn vartannat år av rökfria skolgårdar.

4. Allergi och överkänslighet

4.1 Astma och allergi

Allmänt

Luftföroreningar, allergener och tobaksrök har stor betydelse för risken att utveckla eller förvärra allergi- och luftvägssjukdomar. Astma är den vanligaste kroniska sjukdomen hos barn. Trots att exponeringen för flera av dessa miljöfaktorer har minskat, fortsätter förekomsten av astma att öka hos barn och ungdomar i länet. Andelen som har fått

läkardiagnos för någon allergisjukdom är 23 procent i länet, vilket är en något högre andel jämfört med 2003 (19 procent). Förekomsten av astma har också ökat något i samtliga åldersgrupper.

Resultat Lidingö

För Lidingö redovisas resultat för allergisymptom nedan, uppdelat på pollen, pälsdjur och mat/dryck. Andelen allergiska barn ökar generellt med ökande ålder. 14 procent av barnen är allergiska mot pollen, 7 procent mot pälsdjur och 12 procent mot mat/dryck.

Tabell 7. Andelen allergiska barn.

Fråga: upplever du något besvär i bostaden (procent)	Nej	Ja
Allergisk, känslig eller överkänslig mot pollen	86	14
Allergisk, känslig eller överkänslig mot pälsdjur	93	7
Allergisk, känslig eller överkänslig mot mat eller dryck	88	12

Åldersgrupp 4, 8, 12 och 16 år.

Tillsyn - allergironder

Miljö- och stadsbyggnadskontoret har uppmärksammat allergifrågan i tillsynen under 2011-2012. Skolor och förskolor har fått svara på om de utför allergirond och om de har rutiner i verksamheten för de elever/barn som har allergier. Vid livsmedelstillsyn av skolor och förskolor tas även födoämnesallergi upp även om detta inte tas med i denna rapport. Vid tillsyn av skolor och förskolor ställs frågor om städning och lukt/fukt, faktorer som kan påverka barn och ungdomar med allergier.

4.2 Besvär i bostad och skola/förskola

Allmänt

Inomhusmiljön är av stor betydelse för exponeringen av olika hälsoskadliga ämnen eftersom en så stor del av tiden tillbringas inomhus. Dålig luftkvalitet i inomhusmiljön kan leda till en rad olika luftvägsbesvär. Andelen barn och ungdomar som rapporterar besvär på grund av inomhusluften (i hemmet eller i skolan) är i länet 2,6 procent.

Resultat Lidingö

I Lidingö uppgår 2,6 procent att de har besvär i bostad kopplat till inomhusmiljön och 2,3 procent att de har besvär i skolan. Dessa siffror stämmer väl överens med den regionala miljöhälsorapporten. Besvären gäller klåda, sveda, irritation i ögon, irriterande, täppt eller rinnande näsa, heshet, halstorrhet eller hosta. Besvären ökar med ökad ålder.

Tabell 8. Allergiska besvär i bostad

Fråga: upplever du något besvär i bostaden*(procent)	Nej	Ja
8 år	99	0,9
12 år	99	0,8
16 år	94	6,3
Totalt	97	2,6

Cirka 5 procent av 16-åringarna uppger att de har besvär i skolan, jämfört med 0,4 procent i 8-årsåldern.

Tabell 9. Allergiska besvär i skolan

Fråga: upplever du något besvär i skolan* (procent)	Nej	Ja
8 år	100	0,4
12 år	98	1,7
16 år	95	5,1
Totalt	98	2,3

Tillsyn - inomhusmiljö förskola och skola

Tillsyn bedrivs vartannat år i förskola och vartannat i skola. Fokus vid tillsynen kan vara fukt- och mögelskador, ventilation och städning, vilket är brister som kan ge upphov till besvär som hosta, snuva med mera. Skolorna och förskolorna ska uppmärksamma dessa frågor i sin egenkontroll.

Det kommer även in en handfull klagomål varje år på inomhusmiljöproblem i skolor och förskolor som utreds av fastighetsägaren, i ett första skede. Under 2015 ska miljö- och stadsbyggnadskontoret delta i ett nationellt projekt som granskar ventilation och städning i skolor. Detta är ett område som måste få fortsatt stor uppmärksamhet.

4.3 Nickelallergi

Allmänt

Andelen barn och ungdomar som rapporterar nickelallergi i den regionala miljöhälso-rapporten är relativt oförändrad sedan 2003. Nickelallergi är betydligt vanligare bland flickor och rapporteras av 12 procent av 12-åriga och 15 procent av 16-åriga flickor. Att nickelallergi är vanligare hos flickor beror på att de i högre grad exponeras för nickel i olika produkter som till exempel smycken, klockor, knappar och spännen.

Undersökningar har visat att andelen smycken som avger för mycket nickel har minskat sedan år 2000, då EU införde begränsning av nickel i vissa varor. Man har också sett att nickelallergi har börjat minska, framförallt hos yngre kvinnor. Resultaten i regionala miljöhälso-rapporten visar att betydligt fler flickor än pojkar har tagit håll i öronen eller någon annanstans på kroppen och att håltagning ökar med åldern.

Resultat Lidingö

På Lidingö är siffran lägre än för länet i stort. 5,5 procent av flickorna uppger att de har nickelallergi. Motsvarande siffra för pojkar är 2,3 procent. Nickelallergi ökar med ökande ålder.

Tabell 10. Nickelallergi.

Fråga: har du nickelallergi (procent)	Nej	Ja
Alla 4-16 år	96	4
Flickor 4-16 år	95	5
Pojkar 4-16 år	98	2

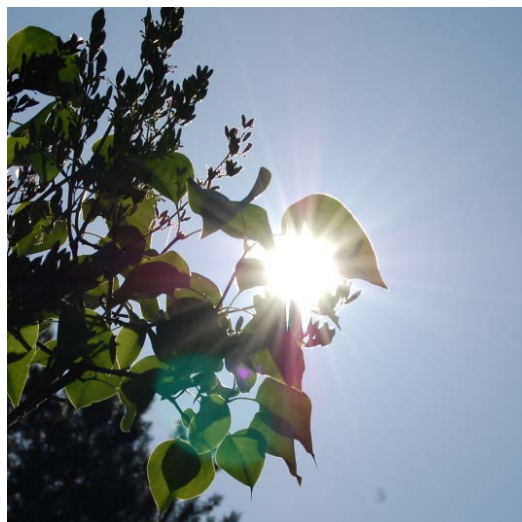
Tillsyn – öronhåltagning och nickel

Miljö- och stadsbyggnadskontoret har bedrivit tillsyn 2011 på verksamheter som erbjuder håltagning i öronen. Vid tillsynen har det kontrollerats om de örhängen som används vid håltagningen uppfyller gällande regler om nickel. I stort sett alla inspekterade verksamheter har nickelfria produkter.

5. Solljus

Allmänt

Exponering för UV-strålning kan orsaka brännskador, vilka kan leda till att arvmassan i kroppens hudceller skadas och cancer utvecklas i huden. Människor utsätts för UV-strålning främst via solljus och solarier. Barn är extra känsliga. Att bränna sig till följd av stark exponering för solljus under barndomen ökar sannolikt risken att utveckla malignt melanom och basalcells-cancer.

5.1 Solvanor och solskydd

Resultat Lidingö

I Lidingö är resultatet likande som länet i stort; 44 procent av pojkarna och 45 procent av flickorna har någon gång bränt sig i solen. Högst andel finns bland 16-åringarna. 23 procent av flickor i fyraårsåldern har bränt sig i solen. Nästan var fjärde fyraårig pojke har bränt sig. Flickorna fortsätter sina solvanor och i 16 års ålder har 76 procent någon gång bränt sig jämfört med pojkarna där motsvarande siffra är ca 56 procent.

Tabell 11. Solvanor pojkar

Fråga: har du bränt dig i solen någon gång -pojkar (procent)	Nej	Ja
Åldersgrupp:	76	24
4 år		
8 år	54	46
12 år	52	48
16 år	44	56
Totalt	56	44

Tabell 12. Solvanor flickor

Fråga: har du bränt dig i solen någon gång -flickor (procent)	Nej	Ja
Åldersgrupp:	77	23
4 år		
8 år	64	36
12 år	55	45
16 år	24	76
Totalt	55	45

Det finns utrymme för att ändra solvanor, redan i tidig ålder. Med ökande andel solresor är det ännu viktigare, eftersom solen är mycket starkare där än vid våra breddgrader. Cirka 23 procent av barnen i åldern 4-16 år använder aldrig eller mer sällan solskydd i form av kräm, kläder eller skugga i svensk sol.

Tillsyn - solskydd förskolor och skolor

Miljö- och stadsbyggnadskontoret har i projektet "Solskydd på förskolegårdar" 2013 undersökt om det finns brister i solskyddet på förskolegårdar. Projektet syftade även till att öka kunskapen inför planering av nya förskolegårdar. Inventeringen visade att 46 av 50 förskolegårdar hade någon brist beträffande solskydd.

Krav har ställts när brister har konstaterats i solskyddet vid

sandlådor och samlingsplatser då dessa bedömts ha störst risk för långvarig skadlig solexponering. Övriga brister i solskydd har förskolorna fått lösa med hjälp av rutiner.

Under sommaren 2014 har även solskydd på skolgårdar inventerats. Fokus i projektet har lagts på elevers möjlighet att uppsöka skugga på skolgården. Resultatet visar att färre än hälften av skolgårdarna bör införa fler skuggiga platser på skolgårdarna.

5.2 Solariesolning

Allmänt

Det är klarlagt att solarieanvändning är en riskfaktor för uppkomst av hudcancer. Framför allt ökar risken för malignt melanom, men även för skivepitelcancer. Störst risk löper de som solar solarium tidigt i livet. Solariesolning skyddar inte mot "vanlig sol", som en del tror. Centrala tillsynsmyndigheter avråder från solariesolning och framförallt om man är under 18 år. Även vid solariesolning skiljer sig solmönstret mellan pojkar och flickor. Flickor solar solarium i mycket större utsträckning än pojkar. I den regionala miljöhälsorapporten uppger 26 procent av de 16-åriga flickorna och 2,9 procent av 16-åriga pojkarna att de har solat solarium de senaste 12 månaderna. Nästan 6 procent av 16-åriga flickor uppger att de någon gång har bränt sig i ett solarium.

Resultat Lidingö

I Lidingö är andelen flickor som solar i solarium 31 procent och andelen pojkar 2,2 procent, dvs. ungefär samma nivå som för länet. Cirka 3 procent av alla 16 åriga flickor uppger att de har bränt sig i solarium så mycket att huden blev röd och sved.

Tillsyn - solarier

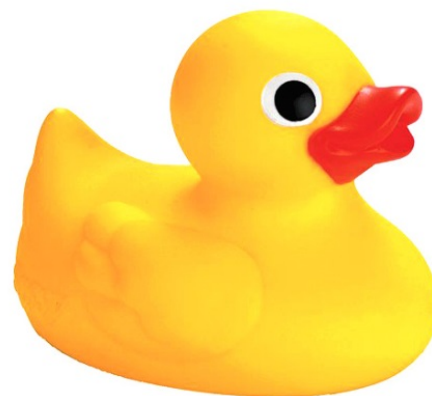
I Lidingö stad finns ett solarium med 4 bäddar, ett s.k. drop-in solarium. Miljö- och stadsbyggnadskontoret bedriver regelbundet tillsyn på denna anläggning. 2013 trädde nya solarieföreskrifter i kraft för att bättre skydda människor mot allvarliga brännskador. Efter att solarieverksamheten gjort vissa mindre ändringar har miljö- och stadsbyggnadskontoret gjort bedömningen att verksamheten uppfyller de nya solarieföreskrifterna. Antalet solarier på Lidingö har stadigt minskat de senaste åren och i dagsläget finns alltså endast en salong.

6. Kemikalier

Allmänt

Barn och ungdomar utsätts för mer hälsoskadliga kemikalier än tidigare på grund av att de har fler klädesplagg och leksaker, större tillgång till elektronikprodukter använder mer kosmetika och hygienprodukter och andra varor som innehåller kemikalier.

Idag exponeras alla i samhället, även känsliga individer som barn, äldre, sjuka och gravida kvinnor, för fler ämnen i relativt låga doser. Tidigare exponerades ett mindre antal människor, oftast på sina arbetsplatser, för relativt höga doser av ett fåtal ämnen.

Leksaker som är gjorda av plast eller gummi kan innehålla höga halter av mjukgörande ämnen. Textil kan vara behandlat med flamskyddsmedel. Kontroller har visat att leksaker ibland kan innehålla förbjudna ämnen. Elektronik innehåller ofta farliga ämnen som olika metaller och bromerade flamskyddsmedel. Förekomsten av tv-apparater, tv-spel, datorer, mobiltelefoner och liknande ökar både i hemmen i allmänhet och i barns sovrum i synnerhet.

Konserveringsmedel, färg- och doftämnen är exempel på kemikalier som är mycket vanliga i kosmetika och i hygienprodukter som schampo, tvål, hudkrämer, deodorant, parfym, smink och hårfärg. En del av tillsatsämnena kan vara allergiframkallande.

6.1 Hårfärg och svart henna

Allmänt

Allt fler barn och ungdomar färgar håret vilket har lett till en ökning av allergi mot hårfärgämnen. Det är det färgframkallande ämnena i hårfärgen som orsakar allergier vid hudkontakt. Flickor färgar håret oftare än pojkar och förekomsten ökar med åldern. Högst andel i länet, 66 procent, finns bland 16-åriga flickor. Av dessa uppger 3,7 procent att de har upplevt besvär vid hårfärgning.

Det har blivit allt mer populärt att göra tillfälliga tatueringar med "svart henna" som målas på huden. En betydande andel barn och ungdomar har gjort en tillfällig tatuering med svart henna, andelen är högst bland 16-åriga flickor, 26 procent. Om man har gjort

en hennatatuering och vid ett senare tillfälle färgar håret kan man få en allvarlig allergisk reaktion, då man ofta blivit sensibiliserad via tatueringen

Resultat Lidingö

Hårfärg

Av pojkarna i åldern 4-16 år har 3,3 procent någon gång färgat håret jämfört med flickorna där siffran är 20 procent. För pojkarna är det ungefär hälften jämfört med länet (3,3 mot 6,5), för flickorna är det bara ett par procentenheter lägre. (20 mot 22).

Svart henna

I Lidingö har 21 procent av flickorna gjort tillfälliga tatueringar med svart henna, motsvarande siffra för pojkar är 16 procent, dvs. något högre siffror än för länet (19 respektive 14 procent i länet). Redan vid 4 års ålder har knappt 10 procent av pojkarna och flickorna gjort tillfälliga hennatatueringar. Andelen som gjort tatueringar ökar med ökande ålder.

Tabell 13. Tillfällig henna tatueringar.

Fråga: har du gjort en tillfällig tatuering med svart henna (procent)		Nej	Ja
Flickor	4 år	92	8
	8 år	84	16
	12 år	76	24
	16 år	62	38
	Totalt	79	21
Pojkar	4 år	88	12
	8 år	85	15
	12 år	77	23
	16 år	87	13
	Totalt	84	16

Tillsyn - hårfärger

Miljö- och stadsbyggnadskontoret inspekterade under 2011 frisersalonger på Lidingö. Tillsynen inriktades på kemikalier i permanenta hårfärgningsprodukter och då särskilt på två förbjudna ämnen; HC Yellow No. 5 och Basic Blue 7. Tre stycken permanenta hårfärger och en stylingprodukt kontrollerades hos varje frisör. Även innehållsförteckning och varningstext kontrollerades. Det förbjudna ämnet Basic Blue 7 påträffades i en stylingprodukt. Innehållsförteckning saknades på ytterförpackningen på en produkt med permanent hårfärg och svensk innehållsdeklaration och varningstext saknades på en annan permanent hårfärgningsprodukt.

Då miljö- och stadsbyggnadskontoret påträffat förbjudna ämnen eller felmärkning har detta rapporterats till Läkemiddelsverket som driver tillsyn gentemot leverantörer och importörer. Miljö- och stadsbyggnadskontoret har även uppmanat verksamheten att plocka bort den aktuella produkten.

Frisörerna informerades även om risken för de allergiska reaktioner som kan uppstå hos kund vid hårfärgning, om de har gjort svarta hennatatueringar.

Under 2014 ska miljö- och stadsbyggnadskontoret delta i ett nationellt projekt om hårfärger.

6.2 Övrigt tillsynsprojekt inom kemikalieområdet

Tillsyn - smycken och kemikalier

2014 deltog miljö- och stadsbyggnadskontoret i Kemikalieinspektionens projekt ”Smycken i detaljhandeln”. I projektet undersöktes om otillåtna halter av nickel, bly och kadmium förkom i smycken i detaljhandeln på Lidingö. Fyra butiker besöktes och två olika smycken inhandlades i respektive butik d v s totalt åtta smycken. Butiker som sålde smycken till barn och ungdomar valdes i första hand. Smyckena skickades i väg för analys till Kemikalieinspektionen.

Analyserna visade att ett av smyckena innehöll något förhöjda halter av bly. Då smycket släppts ut på den europeiska marknaden innan ny lagstiftning om bly i smycken trätt i kraft kunde miljö- och stadsbyggnadskontoret inte agera vidare i frågan. Smyckets drogs dock in frivilligt av butiksägaren. Inget smycke som skickades på analys innehöll otillåtna halter av nickel eller kadmium.

Bild: Smycken från projektet

Tillsyn - kemikalier i förskolan

Miljö- och stadsbyggnadskontoret har 2013/2014 haft en universitetsstuderande som gjort sitt examensarbete om kemikalier i förskolan. Arbetets fokus var att utreda om det förekommer leksaker med ftalater i förbjudna halter i förskolorna.

Inventeringen visade på ett i stort sett likartat bestånd av plastleksaker i förskolorna. Leksaker av hårdplast såsom lego och duplo dominerade och dessa innehåller sannolikt inte ftalater. Det gick inte att okulärt eller med hjälp av märkning avgöra om leksakerna innehöll ftalater. Leksaker som dock misstänktes innehålla ftalater var dockor av mjukare plastmaterial, byggklossar i kompakt skumplast och äldre kängurubollar m.m.

Som komplement till examensarbetet ska riktlinjer tas fram för att hjälpa förskolorna att välja giftfria leksaker och inredning, för att minska riskerna med att utsätta barn för misstänkt skadliga eller hormonstörande kemikalier i förskolan. Exempel på riktlinjer är t.ex. utsortering av misstänkta ftalatsleksaker, urskiljning när man tar emot gåvor av leksaker i mjukplast och att inte använda uttjänt elektronik som leksaker.

Det nationella miljömålet ”Giftfri miljö” kan vägleda kommunen i sitt kemikaliearbete. Därför ska miljö- och stadsbyggnadskonterat arbeta fram en handlingsplan inför sitt tillsynsarbete 2015-2017.

7. Slutsats

På Lidingö är livsmiljön för barnen överlag bra. Ett förebyggande arbete, t.ex. genom tillsyn, är en viktig del i att bevara detta. Ett effektivt regionalt och kommunalt miljöarbete är också en förutsättning för att motverka miljörelaterade hälsorisker hos barn, t.ex. med hjälp av stadens miljöprogram.

Den regionala miljöhälsorapporten är till stort stöd som kunskaps- och faktaunderlag vid beslut i kommunen samt när miljö- och stadsbyggnadskontoret ska planera tillsyn för kommande år.

God resurstilldelning till miljö- och stadsbyggnadskontoret i Lidingö stad under åren har bidragit till ett fokuserat tillsynsarbete med goda resultat. Detta arbete fortsätter kontinuerligt, med fokus på framförallt på barnens inomhusmiljö i skola och förskola.

Det nationella miljömålet ”Giftfri miljö” vägleder stadens tillsynsarbete för de kommande åren. Miljö- och stadsbyggnadskontoret ska arbeta fram en handlingsplan för målet inför sitt tillsynsarbete 2015-2017, för att minimera kemikalier i barns vardag i skola och förskola. Även en handlingsplan för ett kontinuerligt radonarbete ska tas fram.
